

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТРАНСПОРТУ
Кафедра «Економіка, організація та управління
підприємством»

ПРОГРАМА КУРСУ
з дисципліни
“ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ”

для студентів напряму
“Економіка і підприємництво”
всіх форм навчання

Харків 2010

Програму розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри “Економіка, організація та управління підприємством” 26 вересня 2008 р., протокол № 2.

Рекомендується для студентів напряму “Економіка і підприємництво” всіх форм навчання.

Укладачі:

проф. В.Л. Дикань,
доценти О.В. Шраменко,
Н.В. Якименко

Рецензент

проф. Л.О. Українська (ХНЕУ)

ПРОГРАМА КУРСУ

з дисципліни

“ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ”

для студентів напряму
“Економіка і підприємництво”
всіх форм навчання

Відповідальний за випуск Шраменко О.В.

Редактор Еткало О.О.

Підписано до друку 18.11.08 р.

Формат паперу 60x84 1/16 . Папір писальний.

Умовн.-друк.арк. 1,0. Обл.-вид.арк. 1,25.

Замовлення № Тираж 200. Ціна

Видавництво УкрДАЗТу, свідоцтво ДК № 2874 від. 12.06.2007 р.
Друкарня УкрДАЗТу,
61050, Харків - 50, майдан Фейербаха, 7

МІНІСТЕРСТВО ТРАНСПОРТУ І ЗВ'ЯЗКУ УКРАЇНИ

Українська державна академія
залізничного транспорту

Факультет економіки транспорту

ПРОГРАМА КУРСУ

з дисципліни: “Економіка підприємств”
для студентів напрямку “Економіка і підприємництво”
всіх форм навчання

Харків 2008

Програму розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри “Економіка, організація та управління підприємством” 26 вересня 2008 року, протокол № 2.

Рекомендується для студентів напряму “Економіка і підприємництво” всіх форм навчання.

Укладачі:

Д.е.н., проф. Дикань В.Л.
К.е.н., доц. Шраменко О.В.
К.е.н., доц. Якименко Н.В.

Рецензент

Д.е.н., проф. Українська Л.О.

ВСТУП

Дисципліна “Економіка підприємств” у навчальних планах належить до циклу професійно орієнтованих дисциплін і спрямована на забезпечення майбутніх бакалаврів з економіки теоретичною і методичною базою, яка допомагає отримати уявлення про підприємство в цілому та його внутрішній економічний механізм, засвоїти основи формування засобів підприємства та розроблення його стратегії.

Також дисципліна вивчає теми, пов'язані з показниками з праці, собівартістю та фінансовими показниками діяльності підприємства та їх плануванням.

Головна мета курсу – формування у студентів базових навичок з основних розділів прикладної економіки, організації та ефективного господарювання на рівні підприємства, надання їм сукупності теоретичних і практичних знань стосовно діяльності підприємства в умовах соціально орієнтованої ринкової економіки.

Основний зміст курсу. Програма складається з чотирьох змістових модулів.

В першому модулі розглядаються загальні питання щодо сутності підприємства, його управління та організації, а також планування діяльності підприємства.

Другий модуль присвячено вивченню внутрішніх ресурсів підприємства. Після вивчення другого модуля студент зможе вести облік основних та оборотних засобів підприємства та оцінювати ефективність їх використання, а також опанує основи планування і добору кадрів.

У третьому модулі вивчаються питання, пов'язані з основними результатами діяльності підприємства. Після

вивчення третього модуля студент зможе скласти калькуляцію собівартості продукції підприємства та формувати ціну на неї.

Четвертий модуль включає питання, пов'язані із забезпеченням ефективного функціонування підприємства. Після вивчення четвертого модуля студент зможе визначати ефективність інвестиційних та інноваційних проектів з метою забезпечення конкурентоспроможності та економічної безпеки підприємства.

Навчальним планом передбачається читання лекцій, проведення семінарських або практичних занять, самостійна та індивідуальна робота (таблиця 1).

Студенти складають іспит з даної дисципліни. Запорукою успішного складання іспиту є спроможність студента правильно відповісти на питання самоконтролю, які надаються в навчальному посібнику [7] в кінці кожної теми, а також розв'язати задачі, наведені у збірці задач і тестів [17].

Самостійна робота. Основний обсяг роботи з вивчення курсу припадає на самостійну та індивідуальну роботу. Вона передбачає вивчення окремих тем або питань програми курсу, а також поглиблення лекційного матеріалу шляхом детального ознайомлення з діючим законодавством, інструкціями та іншими нормативними актами і спеціальною літературою.

Самостійна робота виконується у формі складання конспектів, словника понятійного інструментарію з кожної теми, розв'язання задач і тестів.

Індивідуальна робота виконується у формі відповідей, рефератів і виконання наукових досліджень. Теми наукових досліджень погоджуються з науковим керівником.

Самостійна та індивідуальна робота починається після вивчення лекційного матеріалу з теми, з пошуку і використання літератури. Для розширення і поглиблення

знань використовується додаткова література і періодичні видання.

Слід звертати увагу на рік видання і використовувати найбільш пізні з них, бо окремі практичні питання внаслідок змін в законодавчих актах можуть виявитися застарілими.

Оцінка самостійної роботи проводиться викладачем шляхом включення питань до поточної перевірки знань, модульного контролю, контрольних робіт, а також до іспиту.

Також до складу самостійної роботи входить виконання курсового проекту, який складається з семи розділів.

Знання, отримані при вивченні дисципліни, використовуються при написанні дипломної роботи.

Критерії оцінки іспиту

Відмінно – студент вільно володіє матеріалом, визначеною програмою, має логічне мислення; аргументовано, науково аналізує господарські процеси на підприємстві. Вміє використовувати різноманітні джерела знань для розрахунку показників діяльності підприємства. Уміє робити висновки. Виконав 100% обсягу самостійної роботи. За підсумками тестування правильно відповідає на 90-100% питань.

Добре – студент добре володіє матеріалом, але має незначні ускладнення при відповіді; потребує незначної допомоги викладача при виборі напрямку відповіді та допускає незначні помилки, неточна аргументація. Має незначні труднощі при діалоговій бесіді і доказах власної думки. Виконав 100% обсягу самостійної роботи. За підсумками тестування правильно відповідає на 70-89% питань.

Задовільно – студент користується лише окремими знаннями дисципліни, порушує логіку відповіді, відповідь недостатньо самостійна, допускаються суттєві помилки, мова спрощена. Студенту важко підтримувати бесіду, не

вистачає доказів для обґрунтування власного погляду. Виконав не менше 70% обсягу самостійної роботи, за підсумками тестування правильно відповідає на 50-69% питань .

Незадовільно – студент не володіє необхідними знаннями, практичними навичками дисципліни. Виконав менше 50% обсягу самостійної роботи або зовсім не виконав самостійної роботи. За підсумками тестування правильно відповідає на 0- 49 % питань.

Таблиця 1 — Навчально-тематичний план дисципліни

Назва теми	Кількість годин				
	Усього аудиторні	У тому числі		Самостійна робота	Усього годин
		лекції	практичні		
1	2	3	4	5	6
1 Підприємство як суб'єкт господарювання	8	4	4	8	16
2 Основи підприємницької діяльності	6	2	4	6	12
3 Управління підприємством	10	4	6	10	20
4 Техніко-технологічна база виробництва	6	2	4	6	12
5 Інфраструктура підприємства	6	2	4	6	12
6 Організація виробництва	10	4	6	10	20
7 Прогнозування, планування та регулювання діяльності	10	4	6	10	20
8 Персонал	10	4	6	10	20
9 Продуктивність, мотивація та оплата праці	14	6	8	14	28
10 Основні фонди підприємства	14	6	8	14	28
11 Оборотні засоби підприємства	10	4	6	10	20

12 Поточні витрати і собівартість продукції	12	4	8	12	24
13 Ціноутворення на підприємстві	8	4	4	8	16

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6
14 Фінансово-економічні результати діяльності підприємства	10	4	6	8	18
15 Інвестиції: формування, використання, ефективність	10	4	6	10	20
16 Інноваційні процеси	10	4	6	8	18
17 Виробництво, якість і конкурентоспроможність продукції (послуг)	8	4	4	8	16
18 Економічна безпека підприємства	6	2	4	10	16
19 Реструктуризація і санація підприємств	6	2	4	6	12
20 Банкрутство і ліквідація підприємств	6	2	4	6	12
Всього	180	72	108	180	360

**Зміст дисципліни
«Економіка підприємств»**

**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1
Підприємство в сучасній системі господарювання**

***ТЕМА 1
Підприємство як суб'єкт господарювання***

Поняття підприємства. Місія та цілі підприємства. Законодавча база функціонування підприємства. Класифікація підприємств. Інтеграційні форми підприємств і організацій. Загальна і виробнича структура підприємства. Ринкове середовище функціонування підприємств та організацій.

Питання для самостійного вивчення

Класифікація підприємств.

Ринкове середовище функціонування підприємств та організацій.

ТЕМА 2

Основи підприємницької діяльності

Принципи здійснення, форми, типи й моделі підприємницької діяльності. Підприємницькі договори. Міжнародний бізнес: поняття, суб'єкти, типи та види.

Питання для самостійного вивчення

Види підприємницьких договорів.

Суб'єкти міжнародного бізнесу.

Типи і види міжнародного бізнесу.

ТЕМА 3

Управління підприємством

Особливості управління як системи. Основні функції управління. Класифікація та змістова характеристика методів управління. Організаційні структури управління підприємством.

ТЕМА 4

Техніко-технологічна база виробництва

Значення техніко-технологічної бази. Складники техніко-технологічної бази. Змістова характеристика і форми технічного розвитку підприємства. Загальна характеристика, види та чинники формування виробничої потужності. Основні принципи розрахунку виробничої потужності.

Питання для самостійного вивчення

Характеристика технічного розвитку підприємства.
Форми технічного розвитку підприємства.

ТЕМА 5

Організація виробництва

Поняття та основні елементи виробничого процесу. Типи виробництва. Методи організації виробництва. Форми організації виробництва.

Питання для самостійного вивчення

Форми організації виробництва.

ТЕМА 6

Інфраструктура підприємства

Характеристика інфраструктури підприємства. Виробнича і соціальна інфраструктура. Поняття та функції системи технологічного обслуговування підприємства. Необхідність і спрямованість соціальної діяльності підприємства в умовах ринку.

Питання для самостійного вивчення

Необхідність і спрямованість соціальної діяльності підприємства в умовах ринку.

Тема 7

Прогнозування, планування й регулювання діяльності підприємства

Прогнозування як наукове обґрунтування стану суб'єктів господарювання в майбутньому. Принципові основи планування. Сутність та основні етапи стратегічного планування. Бізнес-планування: сутність і призначення. Тактичне й оперативне планування діяльності фірми.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Внутрішні ресурси підприємства

Тема 1

Персонал

Кадри підприємства, їхній склад та структура. Визначення чисельності працівників. Поняття та основні елементи системи управління персоналом підприємств.

Питання для самостійного вивчення

Поняття та основні елементи системи управління персоналом підприємств.

ТЕМА 2

Продуктивність, мотивація і оплата праці

Продуктивність праці як економічна категорія. Методичні підходи до розрахунку продуктивності праці. Мотивація як процес стимулювання до ефективної трудової діяльності. Організація і нормування оплати праці на підприємстві. Системи оплати праці.

Питання для самостійного вивчення

Мотивація як процес стимулювання до ефективної трудової діяльності.

ТЕМА 3

Основні фонди підприємства

Поняття основних фондів. Класифікація основних фондів. Облік і оцінка основних фондів. Амортизація основних фондів. Соціально-економічне значення і системи показників ефективності відтворення та використання основних фондів.

Питання для самостійного вивчення

Облік і оцінка основних фондів.

ТЕМА 4

Оборотні засоби підприємства

Структура оборотних засобів підприємства. Джерела формування обігових коштів. Нормування обігових коштів. Основні показники рівня ефективності використання обігових коштів.

Питання для самостійного вивчення

Нормування обігових коштів

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

Основні результати діяльності підприємства

ТЕМА 1

Поточні витрати і собівартість продукції

Поточні витрати як комплексний економічний показник. Групування витрат, що формують собівартість. Зміст і методика обчислення кошторису виробництва. Калькулювання та його місце в економічних розрахунках.

Питання для самостійного вивчення

Зміст і методика обчислення кошторису виробництва

ТЕМА 2

Ціноутворення на підприємстві

Поняття, роль і функції ціни в ринковій економіці. Види цін. Структура оптової ціни виробника, відпускної та роздрібною ціни. Поняття про прямі та непрямі податки. Методи ціноутворення на підприємстві. Цінова політика підприємства. Державне регулювання цін на продукцію підприємств. Закон України “Про ціни і ціноутворення”. Державний контроль за цінами.

ТЕМА 3

Фінансово-економічні результати діяльності підприємства

Поняття доходу (виручки). Методи визначення доходу. Прибуток — основний показник фінансово-економічної діяльності підприємства. Види прибутку. Порядок визначення фінансового результату діяльності підприємства. Рентабельність як показник ефективності діяльності підприємства. Види рентабельності. Шляхи підвищення рівня рентабельності.

Суть і методичні підходи до оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства. Економічна

суть і загальний методологічний підхід до вимірювання ефективності виробництва.

Питання для самостійного вивчення

Суть і методичні підходи до оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства.

Економічна суть і загальний методологічний підхід до вимірювання ефективності виробництва.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4

Засоби забезпечення ефективного функціонування підприємства

ТЕМА 1

Виробництво, якість і конкурентоспроможність продукції (послуг)

Загальна сутнісна характеристика продукції, її класифікація і вимірники обсягу. Поняття, функції та принципи маркетингової діяльності. Змістова характеристика матеріально-технічного забезпечення. Форми і системи МТЗ. Якість продукції (послуг) як економічна категорія. Показники й методи оцінки якості продукції (послуг). Поняття й визначення рівня конкурентоспроможності продукції. Стандартизація продукції, її складові елементи і принципи здійснення.

Питання для самостійного вивчення

Поняття, функції та принципи маркетингової діяльності.

Змістова характеристика матеріально-технічного забезпечення.

Форми і системи МТЗ.

Стандартизація продукції, її складові елементи і принципи здійснення.

ТЕМА 2

Інвестиції: формування, використання, ефективність

Сутність, характеристика інвестицій як найважливішого фінансового ресурсу. Визначення обсягу потрібних виробничих інвестицій. Ефективність виробничих і фінансових інвестицій. Сукупність чинників, що впливають на рівень ефективності інвестицій.

Питання для самостійного вивчення

Сукупність чинників, що впливають на рівень ефективності інвестицій.

ТЕМА 3

Інноваційні процеси

Поняття, характеристика та види інноваційних процесів. Сутнісне тлумачення НТП та його форми. Методики визначення ефективності інновацій.

Питання для самостійного вивчення

Сутнісне тлумачення НТП та його форми.

ТЕМА 4

Економічна безпека підприємства

Тлумачення економічної безпеки різнорівневих суб'єктів. Оцінка економічної безпеки підприємства та інших суб'єктів господарювання. Основні ознаки достатнього рівня економічної безпеки підприємства.

Питання для самостійного вивчення

Основні ознаки достатнього рівня економічної безпеки підприємства.

ТЕМА 5

Реструктуризація і санація підприємств

Система виживання підприємства в ринкових умовах. Характеристика і форми реструктуризації підприємства. Сутність механізму санації.

Питання для самостійного вивчення

Система виживання підприємства в ринкових умовах

ТЕМА 6

Банкрутство і ліквідація підприємств

Сутнісна характеристика банкрутства підприємства. Закон України “Про банкрутство”. Процес ліквідації збанкрутілого суб’єкта господарювання.

Питання для самостійного вивчення

Закон України “Про банкрутство ”

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

- 1 Що таке «підприємство»?
- 2 Системи показників планування.
- 3 Фактори, що впливають на потребу в кадрах.
- 4 Що таке основні фонди підприємства і які існують види їхньої вартісної оцінки?
- 5 Системи оплати праці.
- 6 Методи керування, їхня характеристика.
- 7 Назвіть типи виробничого процесу й основні принципи його раціональної організації.
- 8 Які призначення і склад оборотних фондів підприємства?
- 9 Організаційно-правові форми підприємства.
- 10 У чому полягає призначення амортизаційних відрахувань?

- 11 Теорія керування. Фази становлення.
- 12 Розрахунок чисельності кадрів.
- 13 Собівартість. Її види.
- 14 Поняття «організаційної структури керування». Елементи керування, їхнього зв'язку.
- 15 Показники ефективності виробництва.
- 16 Як визначається економічна ефективність заходів НТП?
- 17 Які існують напрямку прискорення оборотності оборотних коштів?
- 18 Визначення «професії».
- 19 Фактори, що впливають на рівень цін.
- 20 Типи організаційних структур керування.
- 21 Якими показниками можна виміряти ефективність використання оборотних коштів на підприємстві?
- 22 Визначення «кваліфікації».
- 23 Функції керування.
- 24 Розкрийте сутність поняття і методів розрахунку виробничої потужності.
- 25 Визначення «спеціальності».
- 26 Загальна структура підприємства.
- 27 Назвіть типи виробничого процесу й основні принципи його раціональної організації.
- 28 Місія підприємства.
- 29 Які екстенсивні й інтенсивні показники використання основних фондів?
- 30 Основні і допоміжні виробничі підрозділи.
- 31 Основні положення бізнес-плану.
- 32 Основні фактори зовнішнього середовища підприємства.
- 33 Цілі підприємства їх особливості.
- 34 Кадри підприємства, їх класифікація.
- 35 У чому полягає нормування оборотних коштів? Назвіть нормативи по окремих елементах оборотних коштів.
- 36 Мотивація.
- 37 Види планування.
- 38 У чому полягає призначення амортизаційних відрахувань?
- 39 Який обсяг робіт включає технологічна підготовка виробництва?

- 40 Витрати і їхні види.
- 41 Планування кадрів.
- 42 Реквізити підприємства.
- 43 Методи визначення потреби в матеріальних ресурсах.
- 44 Організаційна структура керування. Її типи.
- 45 Поняття планування.
- 46 Особливості систем планування.
- 47 Системи оплати праці.
- 48 Склад тарифної системи.
- 49 Класифікація підприємств.
- 50 Організаційно-правові форми підприємств.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Закони України

- 1 Господарський кодекс України // Голос України. – 2003. – № 49-50. – С. 5-27.
- 2 Закон України “Про оплату праці” // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 17.
- 3 Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 4.
- 4 Закон України “Про ціни і ціноутворення” // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 24.
- 5 Закону України “Про інвестиційну діяльність” // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 31.
- 6 Закон України “Про банкрутство” // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31.

Основна література

- 7 Дикань В.Л., Шраменко Е.В., Якименко Н.В. Экономика предприятия: Учеб. пособие. – Харьков: УкрГАЗТ, 2008. – 274 с.
- 8 Дикань В.Л., Писаревський І.М. Економіка підприємств. – Харків: ХФВ “Транспорт України”, 2001.
- 9 Афанасьев Н.В., Гончаров А.Б. Экономика предприятия: Учеб. пособие. – Харьков: ИД «ИНЖЕК», 2004. – 528 с.

- 10 Економіка підприємства: Підручник / За загал. ред. С.П. Покропивного. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
- 11 Экономика предприятия: Учеб. пособие / Под. общ. ред. Л.Г. Мельника. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2002. – 632 с.
- 12 Бойчик І.М., Харків П.С., Хопчан М.І., Піча Ю.В. Економіка підприємства: Навч. посібник для студ. економ. спец. – К.: Каравела, 2001. – 298 с.

Додаткова література

- 13 Дикань В.Л. Обеспечение конкурентоустойчивости предприятий. – Харьков: Основа, 1995.
- 14 Бусыгин А.В. Предпринимательство: Учебник. — М.: Дело, 1999.
- 15 Ерухимович И.Л. Ценообразование. – К.: МАУП, 1999.
- 16 Алексеева М.М. Планирование деятельности предприятия: Учеб.-метод. пособие. – М.: Финансы и статистика, 1997.
- 17 Економіка підприємства: Збірник задач і тестів/ За ред. В.Л.Диканя. – Харків: УкрДАЗТ, 2007. – 290 с.